

for a living planet®

**POZWÓLMY ZWIERZĘTOM ŻYĆ TAM,
GDZIE SIĘ URODZIŁY**

KOMPENDIUM WIEDZY DLA NAUCZYCIELI

Pozwólmy zwierzętom żyć tam, gdzie się urodziły.
Ogólnopolski projekt edukacyjny dla szkół podstawowych

Projekt dofinansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i
Gospodarki Wodnej

Warszawa 2012

for a living planet®

Wprowadzenie do problemu ochrony ginących gatunków

Co czwarty gatunek ssaków, co ósmy ptaków i aż co trzeci gatunek płazów może wkrótce zniknąć z powierzchni Ziemi.

Nielegalny handel zagrożonymi gatunkami jest procederem obejmującym miliony okazów zwierząt i roślin rocznie na całym świecie. Obok degradacji naturalnych siedlisk, jest największym zagrożeniem dla przetrwania ponad **35 tysięcy gatunków**. O skali zjawiska świadczy fakt, że jest to trzeci co do wielkości rodzaj nielegalnego handlu po narkotykach i broni, przynoszący zyski rzędu 140 miliardów dolarów rocznie. Handel zagrożonymi gatunkami dotyczy wszystkich grup zwierząt i roślin.

Zwierzęta odławiane są nielegalnie ze środowiska naturalnego:

- sprzedaje się je żywe jako egzotyczne pupile;
- zabija w celu wytworzenia pamiątek, trofeów myśliwskich, ozdób, wyrobów i leków tradycyjnej medycyny i żywności.

Bardzo ważnym składnikiem tego zjawiska jest m.in. handel żywymi zwierzętami, skórą i częściami dużych kotów, kością słońcową, rogami nosorożców, koralowcami tworzącymi rafy.

Międzynarodowy handel zagrożonymi gatunkami flory dotyczy:

- roślin ozdobnych;
- roślin leczniczych;
- produktów zawierających roślinne składniki do wyrobów tradycyjnej medycyny azjatyckiej;
- handlu drewnem.

Odpowiedzią społeczności międzynarodowej na ten globalny problem ochrony przyrody było podpisanie **Konwencji Waszyngtońskiej** (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - CITES). Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, zwana także Konwencją Waszyngtońską lub w skrócie CITES, została sporządzona w Waszyngtonie, w 1973r. Celem Konwencji jest ochrona dziko występujących populacji zwierząt i roślin gatunków zagrożonych wyginięciem, poprzez kontrolę i ograniczanie międzynarodowego handlu tymi zwierzętami i roślinami, rozpoznawalnymi ich częściami i produktami pochodnymi.

for a living planet®

Rzeczpospolita Polska ratyfikowała przystąpienie do Konwencji 12 grudnia 1989 roku. Weszła ona w życie w Polsce 12 marca 1990 roku. Na listach CITES znajduje się ponad 5 tysięcy gatunków zwierząt i 30 tysięcy gatunków roślin.

Gatunkami zagrożonymi wyginięciem są oprócz tak charyzmatycznych i łatwo rozpoznawalnych gatunków jak tygrysy, słonie czy nosorożce także zwierzęta, które można spotkać w sklepach czy na targach np. papugi takie jak ara, kakadu, amazonka; żółwie np. żółw grecki, żółw egipski; kameleony, gekony, węże np. boa lub pyton a także pająki i skorpiony. Włączenie danego gatunku do załączników Konwencji oznacza, że handel nim jest albo zakazany, albo znacznie ograniczony i wymaga specjalnych dokumentów.

Handel ginącymi gatunkami zwierząt na świecie i w Polsce

Głównym zagrożeniem dla przetrwania wielu gatunków zwierząt i roślin jest nielegalne i niekontrolowane odławianie ich z natury. Zwierzętami handluje się z wielu powodów. Kłusownicy polują na dzikie zwierzęta i przemycają je do krajów, gdzie jest na nie popyt.

Transport odbywa się w nieludzkich warunkach, zwierzęta umierają ściśnięte w wymyślnych schowkach, paczkach, torbach i klatkach. Na jeden przemycony okaz, który można kupić w sklepie, przypada wiele, które nie przeżyły podróży. Dziesiątki tysięcy żywych zwierząt trafia w ten sposób do sklepów zoologicznych, na bazyry i giełdy całego świata.

Zwierzęta wykorzystuje się także do wytwarzania najdziwniejszych przedmiotów, w tym pamiątek turystycznych, odzieży i akcesoriów, ozdób, instrumentów lub trofeów myśliwskich. Ze zwierząt, w tym tak wspaniałych jak tygrysy, nosorożce i niedźwiedzie produkuje się także leki i kosmetyki. Setki tysięcy zwierząt zagrożonych gatunków są także co roku zabijane po prostu dla mięsa, piór i futra.

Szacuje się, że handel ginącymi gatunkami przynosi w skali świata miliardy dolarów zysku, tylko w roku 2009 szacowany był na ponad 324 miliardy dolarów. Chociaż część międzynarodowego handlu dzikimi okazami fauny i flory odbywa się legalnie tzn. w zgodzie z przepisami i ograniczeniami Konwencji Waszyngtońskiej, nielegalny proceder nadal stanowi znaczący udział w tym zjawisku – na tyle poważny, że zagraża przetrwaniu tysięcy gatunków w naturze. Proceder, który obejmuje setki milionów okazów roślin i zwierząt, jest obok niszczenia naturalnych siedlisk największym niebezpieczeństwem dla przetrwania tysięcy gatunków. Co roku setki milionów zwierząt są przedmiotem handlu.

ZWIERZĘTA SĄ:

- sprzedawane jako egzotyczne pupile;
- zabijane i przerabiane na mięso i inne produkty spożywcze (np. żółwie, węże, małpiatki, małpy naczelne, w tym najbliżsi krewni człowieka małpy człowiekowate,

for a living planet®

- krokodyle, ryby, w tym jesiotry, z których produkuje się kawior);
- przerabiane na wyroby skórzane i futra (duże koty takie jak tygrysy, lamparty, gepardy; jak również zebry, słonie, wilki, krokodyle);
- wykorzystywane do wyrabiania różnego rodzaju ozdób i instrumentów (koralowce, słonie, nosorożce, żółwie, antylopy i setki innych);
- wykorzystywane do medycyny tradycyjnej (tygrysy, lamparty, nosorożce, piżmowce, niedźwiedzie).

Popyt na żywe zwierzęta i rośliny lub przedmioty z nich wykonane ma różne przyczyny, od najprostszej potrzeby zdobycia pożywienia lub medykamentów aż do zaspokajania trendów mody, posiadania luksusowych dóbr i nowych okazów do kolekcji.

Zjawisko to ma również swoje konsekwencje społeczne. W efekcie nadmiernej eksploatacji i niekontrolowanego handlu ginącymi gatunkami mieszkańcy państw rozwijających się tracą środki do życia, niszczone jest środowisko naturalne i naturalne dziedzictwo lokalnych społeczności. Co więcej czynnikiem sprzyjającym rozwojowi nielegalnego handlu okazami zagrożonych gatunków jest także bieda, bardzo częsta w krajach pochodzenia gatunków.

Jednym z najdramatyczniejszych przykładów kłusowniczej działalności jest 97% **spadek liczebności populacji tygrysa** w ciągu ostatnich 100 lat. W naturze pozostało jedynie 3200 osobników tego gatunku i jeśli nie powstrzymamy tego spadku, zwierzęta te znikną bezpowrotnie z naszej planety do 2050 roku. Tygrysy od setek lat zabijane były dla sportu i z powodu wierzeń w ich siłę i lecznicze działanie. Każda część ich ciała jest wykorzystywana w tradycyjnej medycynie azjatyckiej w leczeniu różnorodnych schorzeń. Z kości tygrysa robi się nawet wino.

Kolejnym, równie tragicznym przykładem jest **nosorożec**. Już dwa jego podgatunki: nosorożec jawański i sumatrzeński znalazły się na skraju wyginięcia, w wyniku rosnącego zapotrzebowania na ich rogi wykorzystywane również w medycynie wschodu jako lek m. in. na raka.

W Polsce również istnieje problem nielegalnego handlu ginącymi gatunkami zwierząt i roślin i dotyczy wielu gatunków fauny i flory. Polska jako członek Wspólnoty Europejskiej należy jednocześnie do jednego z największych rynków importujących zarówno żywe okazy jak i przedmioty wykonane z gatunków zagrożonych wyginięciem. Wartość tego handlu to miliony euro z legalnych transakcji i znacznie więcej z handlu na czarnym rynku. Co więcej, **Polska zajmuje wysokie miejsce w statystykach nielegalnego handlu okazami CITES**, a wschodnia granica naszego kraju, jako najdłuższa granica Wspólnoty, jest pierwszą na drodze przemytu z Rosji i Azji. Dodatkowo w ostatnich latach obserwujemy ciągły wzrost zainteresowania hodowlą lub handlem egzotycznymi gatunkami, co znacznie ułatwiają otwarte granice Unii Europejskiej. Podsumowując - Polska stanowi niewątpliwie ważny region na mapie Europy walczącej z handlem ginącymi gatunkami.

for a living planet®

W samym tylko 2009 roku **polskie służby celne udaremniły wwóz do naszego kraju** 1020 żywych okazów zwierząt (w tym 211 żółwi, 800 pijawek lekarskich, 8 papug, pająka ptasznika), 227 sztuk medykamentów medycyny azjatyckiej, a także 174 kg koralowców rafotwórczych. W latach 2003-2009 służba celna skonfiskowała ponad 254 tysiące okazów chronionych zwierząt i roślin, które były nielegalnie przywożone na teren Polski. Policja prowadziła już ponad 1600 spraw, które dotyczyły sprzedaży lub kupna okazów żywych zwierząt lub przedmiotów, wykonanych z ginących gatunków.

Wzrost gospodarczy sprawił, że w Polsce coraz częściej pojawiają się egzotyczne zwierzęta, które niegdyś zobaczyć można było jedynie w zoo. Szczególnie w ostatnich latach można zaobserwować wszechobecną modę na posiadanie egzotycznych zwierząt jako domowych pupili. Można je kupić nie tylko w sklepach zoologicznych ale również przez Internet czy na targach. Często sprowadzane są na zamówienie z odległych krajów. Większość z nich jest sprzedawana nielegalnie. W ostatnich latach wzrasta również w Polsce dostępność produktów medycyny azjatyckiej – zarówno medykamentów jak i suplementów diety. Badania przeprowadzone w 2010 roku w Warszawie i w Internecie wykazały 109 ofert zawierających chronione prawem gatunki zwierząt, oferowane w sprzedaży na targach medycyny naturalnej oraz w sieci. Kolejnym powodem jest rosnąca liczba podróży zagranicznych, z których Polacy mają możliwość przywiezienia pamiątki wykonanej z zagrożonych wyginięciem zwierząt. Obecnie bardzo popularne są egzotyczne wycieczki do najdalszych zakątków świata, skąd każdy chciałby przywieźć coś charakterystycznego dla danego regionu.

W Polsce problem nielegalnego handlu ginącymi gatunkami dotyczy kilku najważniejszych zagadnień. Jest to handel żywymi zwierzętami, przywóz pamiątek turystycznych, rosnący popyt na tradycyjną medycynę azjatycką i futra oraz moda na drewno egzotyczne, które w większości pochodzi z nielegalnych wyrębów. Polska jest niestety również w czołówce krajów europejskich pod względem liczby nielegalnych ofert Internetowych, gdzie handluje się wszystkim- począwszy od kości słoniowej, poprzez futra wilków, kawior, tłuszcz z niedźwiedzi, plastry z tygrysa, trofea myśliwskie i wreszcie żywe zwierzęta.

Żywe zwierzęta egzotyczne w naszych domach – czy naprawdę musimy je mieć?

Żywe zwierzęta z gatunków chronionych zagrożonych wyginięciem przemycane są do Polski z całego świata, są to zarówno liczne gatunki ptaków (papugi, ptaki drapieżne) jak również gady (żółwie, węże, gekony, legwany), płazy, bezkręgowce a nawet ssaki takie jak małpy i lemury.

Zwierzęta przewożone w tragicznych warunkach, bardzo często giną podczas transportu lub chorują już po przywiezieniu do sklepów zoologicznych. Każde egzotyczne zwierzę, nielegalnie przewiezione do kraju, okupione jest śmiercią setek innych.

for a living planet®

Ponieważ zwierzęta z przemytu nie są poddawane kwarantannie, zdarza się że są nosicielami chorób groźnych dla zdrowia i życia ludzi, szczególnie dzieci. Kupowanie egzotycznych zwierząt chronionych gatunków zagraża nie tylko przetrwaniu tych gatunków w naturze, ale również potencjalnym nabywcom. Co więcej, zakup lub sprzedaż takich zwierząt jest niezgodny z prawem i stanowi przestępstwo, za które grozi kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Przestępstwo stanowi także handel (sprzedaż i kupno) przedmiotów wykonanych z chronionych przez CITES gatunków zwierząt i roślin, jeśli pochodzą z nielegalnych źródeł i nie posiadają odpowiednich dokumentów.

Egzotyczne zwierzęta takie jak papugi, węże i żółwie nie są gatunkami udomowionymi, nawet najlepsza klatka, terrarium czy woliera będą więc tylko sztuczną i kiepską namiastką naturalnych warunków w jakich powinny żyć. Zapewnienie im nawet tej namiastki nie jest łatwe i wymaga dobrej znajomości wymagań danego gatunku. Wiele z nich to gatunki długowieczne, o czym nie pamiętają rodzice lub dzieci kupując malutkiego żółwia lub papugę. Warto odpowiedzieć sobie na pytanie czy za 30-40 lat dalej będziemy chcieli opiekować się takim zwierzęciem.

Bardzo często żywe egzotyczne zwierzęta kupowane są dla dzieci lub przez młodzież. Dlatego tak ważna jest działalność edukacyjna. Tylko poprzez uświadamianie potencjalnych nabywców, mamy szansę na uratowanie ginących gatunków i ograniczenie tego nielegalnego procederu.

Tradycyjna medycyna azjatycka (TMA)- zagrożenie dla przetrwania wielu gatunków zwierząt

Jak wynika z szacunków, ponad 50 gatunków zwierząt, a w tym 20 gatunków chronionych postanowieniami Konwencji Waszyngtońskiej, zagrożonych jest wyginięciem na skutek używania ich w TMA. Największymi konsumentami i eksporterami TMA są Chiny i Indie.

Przykład tragicznego losu tygrysów i nosorożców dowodzi, jak zgubne są skutki popytu na produkty lecznicze wykonane ze zwierząt. Monitoring rynku¹ Warszawy i okolic wykonany przez WWF w 2010 r. wykazał szeroką ofertę tego typu produktów, kierowaną do polskich konsumentów. Wśród nich znalazły się: tłuszcz z niedźwiedzia, plastry zawierające kości lamparta i piżmo, kremy z pijawki lekarskiej oraz tran z węgorka europejskiego.

---

¹ „Badanie zaopatrzenia rynku internetowego oraz targów i sklepów specjalistycznych na terenie Warszawy w tradycyjną medycynę azjatycką oraz inne produkty zawierające części zwierząt i roślin chronionych Konwencją CITES”; WWF Polska; Warszawa 2010

for a living planet®

Pamiątki turystyczne – prawdziwa cena pamiątek wykonanych ze zwierząt ginących gatunków

Problemem są także wytwarzane z ginących gatunków pamiątki, tak chętnie kupowane przez polskich turystów podczas zagranicznych podróży. Najczęściej nie zastanawiają się oni nad tym, że skóra czy figurka, którą kupują oznacza śmierć kolejnego zwierzęcia. Nie biorą również pod uwagę faktu, że przyczyniają się do zagłady kolejnych gatunków. Dodatkowo nie zdają sobie często sprawy, że łamią prawo, za co grożą surowe sankcje prawne.

W bagażach podróżnych znajdowano do tej pory takie eksponaty, jak głowy krokodyli, zęby kaszalota, ozdoby z kłów niedźwiedzia i zębów hipopotama, tłuszcz i futro z niedźwiedzia, torebki, buty i portfele z węży (m.in. pytonów, boa, kobra) i waranów, wyroby ze skór dzikich kotów (np. pumy czy tygrysa), szale z wełny antylopy tybetańskiej Chiru – tzw. szale shahtoosh, skorupy żółwi – również szylkret, spreparowane ptaki drapieżne, skórę i mięso ze słonia, rogi nosorożców, suszone mięso małp, czaszkę delfina, tysiące wyrobów z kości słoniowej, a nawet spreparowane pisklęta.

Jak każdy z nas może chronić ginące gatunki?

Ze względu na fakt, że to popyt kreuje wciąż rosnącą skalę nielegalnego handlu zagrożonymi gatunkami, największą szansę na ograniczenie tego procederu zagrażającego tysiącom gatunków na świecie jest edukacja i zmiana postaw społecznych.

Los ginących gatunków zwierząt zależy od każdego z nas. Istniejące przepisy są dalekie od doskonałości i bardzo trudno jest stwierdzić z całą pewnością czy interesujące nas zwierzę nie pochodzi z przemytu, najlepszą opcją dla przyrody i dla nas jest nie kupowanie egzotycznych zwierząt w sklepach, na bazarach i na giełdach. Egzotyczne gatunki zwierząt powinny przecież żyć tam, gdzie się urodziły.

Podczas zagranicznych podróży należy wystrzegać się nabywania jakichkolwiek pamiątek czy leków wykonanych ze zwierząt. Każda taka pamiątka ma przecież swoją prawdziwą cenę.

Kupując żywe zwierzęta chronionych gatunków:

- mamy swój udział w niszczeniu zagrożonych wyginięciem gatunków
- łamiemy prawo i popełniamy przestępstwo
- wspieramy przemytniczy proceder
- narażamy zdrowie nasze i rodziny

for a living planet®

Podstawy prawne ochrony zagrożonych gatunków fauny – prawo krajowe, prawo Unii Europejskiej, akty prawne międzynarodowe

Mechanizm działania Konwencji Waszyngtońskiej polega na poddaniu międzynarodowego handlu dzikimi gatunkami odpowiedniej kontroli. System kontroli przewiduje, że import oraz eksport (a także reeksport) gatunków objętych Konwencją możliwe są jedynie po uzyskaniu odpowiednich zezwoleń lub świadectw.

Gatunki te zostały zamieszczone w trzech załącznikach Konwencji:

- **Załącznik nr 1** zawiera listę gatunków zagrożonych wyginięciem. Obrót okazami tych gatunków stanowi przedmiot szczególnie ścisłej regulacji i dopuszczony jest jedynie w wyjątkowych okolicznościach (nigdy do celów komercyjnych).
- **Załącznik nr 2** obejmuje gatunki, którym wymarcie obecnie nie zagraża, jednak mogą się znaleźć w niebezpieczeństwie, jeżeli obrót okazami tych gatunków nie będzie przedmiotem ścisłej regulacji.
- **Załącznik nr 3** zawiera gatunki, w stosunku do których handel został poddany kontroli na wniosek chociaż jednej ze stron Konwencji.

Mimo że Wspólnota Europejska nie jest stroną Konwencji CITES (są nią wszystkie kraje członkowskie i akcesyjne), postanowienia Konwencji zostały wprowadzone do wspólnotowego porządku prawnego w 1982 roku w formie Rozporządzenia Rady (Unii Europejskiej). Z racji swego bezpośredniego zastosowania rozporządzenia wchodzi wprost do krajowych porządków prawnych państw członkowskich (a więc również Polski) - stając się ich częścią. Nowa ustawa o ochronie przyrody dostosowując polskie przepisy do uregulowań UE, wprowadza surowe sankcje karne za naruszenie prawa w zakresie handlu gatunkami zagrożonymi wyginięciem. Przepisy dotyczą zarówno handlu żywymi okazami, jak i przedmiotami z nich wykonanymi. Zapis ten oznacza, że przewożenie przez granicę państwa okazów bez wymaganych dokumentów, oferowanie sprzedaży lub kupna, oraz inne czyny naruszające powyższe przepisy są przestępstwem i zagrożone są karą pozbawienia wolności od trzech miesięcy do lat pięciu.

Co robi WWF aby ratować zagrożone gatunki zwierząt ?

Projekt „Ograniczenie nielegalnego handlu zagrożonymi gatunkami”

Głównym celem działań WWF Polska w projekcie jest ograniczenie nielegalnego handlu zagrożonymi gatunkami roślin i zwierząt na terenie Polski poprzez wsparcie organów ścigania przestępstw w tym zakresie, jak również zbudowanie w społeczeństwie poczucia odpowiedzialności za przetrwanie zagrożonych gatunków i zmianę postaw społecznych.

WWF Polska prowadzi działania w tym temacie już od 2003r. W ramach działań skierowanych do służb odpowiedzialnych za przestrzeganie prawa, zorganizowano m.in.

for a living planet®

serię szkoleń regionalnych dla Policji, w których wzięło udział ponad 1500 uczestników, 8 warsztatów ogólnopolskich dla koordynatorów z Policji i służb celnych, wizyty studyjne we Włoszech i Wielkiej Brytanii, przygotowano pierwsze w Polsce opracowanie obowiązującej legislacji dla prokuratorów. Statystyki policyjne wykazują, że w tym okresie liczba podejmowanych spraw związanych z przestępstwami przeciwko CITES wzrosła co najmniej trzykrotnie. Dzięki inicjatywie WWF, powstała pierwsza w kraju platforma współpracy - Grupa Robocza ds. CITES, w której skład wchodzi przedstawiciele wszystkich ważnych instytucji wdrażających Konwencję.

Zrealizowana w 2004r. kampania informacyjna WWF „Nie kupuj zwierząt z przemytu” była pierwszą ogólnopolską kampanią poświęconą tej problematyce. Następnie w czterech miastach Polski przeprowadzono intensywną akcję edukacyjną dla uczniów i nauczycieli szkół gimnazjalnych dzięki której ponad 5 tysięcy uczniów dowiedziało się o problemie handlu ginącymi gatunkami. Ponadto, we współpracy z Izbami Celnymi w całym kraju od 5 lat są prowadzone akcje informacyjne dla podróżnych dzięki którym już tysiące turystów miało możliwość dowiedzieć się jakich pamiątek nie powinno się i nie można kupować.

Edukacja społeczeństwa, stanowiąca jedno z priorytetowych działań w projekcie WWF Polska, skupia się przede wszystkim na kluczowych grupach konsumentów, takich jak młodzież, która kupuje żywe egzotyczne zwierzęta, turyści przywożący pamiątki wykonane z chronionych gatunków, potencjalni nabywcy drewna egzotycznego oraz tradycyjnej medycyny azjatyckiej.

W projekcie prowadzone są co roku kampanie edukacyjne dla społeczeństwa, działania szkoleniowe dla służb i akcje mające na celu promowanie świadomego i odpowiedzialnego biznesu. WWF Polska planuje kontynuację wszystkich tych działań, ponieważ tylko kompleksowe podejście do tego problemu daje szansę na dalsze ograniczenie tego zjawiska i skuteczną ochroną naturalnego dziedzictwa naszej planety. Działania WWF Polska w tym zakresie finansowane są z wielu źródeł m.in. z funduszy NFOŚiGW, Norweskiego Mechanizmu Finansowego, funduszy GEF UNDP.

Egzotyczne zwierzęta w domu

Lista gatunków często spotykanych w handlu:

1. MAŁPY

Wszystkie małpy i małpiatki (w tym lemury) są chronione. W sklepach pojawiają się najczęściej kapucynki.

2. GADY

ŻÓŁWIE

Żółw stepowy

Żółw grecki

Żółw egipski

for a living planet®

Żółw mauretański
Żółw obrzeżony

JASZCZURKI

Legwan zielony
Kameleony
Szyszkowce
Felsumy (najczęściej spotykana *Phelsumia dubia*)
Warany (nilowy i stepowy)
Biczogony (egipski i afrykański)

WĘŻE

Wszystkie pytony, boa i anakondy są chronione

Pyton królewski

Pyton tygrysi

Boa dusiciel

Boa leśny

Boa tęczowy

KROKODYLE

Wszystkie są chronione

Kajman okularowy

3. PTAKI

PAPUGI

Chronione są wszystkie papugi, z wyjątkiem nimfy, papużki falistej i aleksandretty obrożnej! W naszych sklepach można spotkać:

Afrykanka ognistobrzucha

Modrolotka czerwonoczelna

Rozella królewska

Rozella białolica Żako kongijskie

Lora wielka

Kakadu sinooka

Ary (A. ararauna, A. hiacyntowa, A. zielona, A. żółtoskrzydła

Amazonki (A. kurika, A. kubańska, A. żółtogłowa, A. czerwonoczelna)

Papuga kozia

INNE

Gwarek czczony

Tukany

for a living planet®

4. PŁAZY

Aksolotl meksykański

Drzewołazy np. drzewołaz lazurkowy, liściołaz paskowany

5. BEZKRĘGOWCE

Ptaszniki z rodzaju *Brachypelma sp.* - wszystkie są chronione,
ale w sklepach najczęściej można spotkać ptaszniki kędzierzawe,
p. czerwonokolanowe, p. czerwonoodwłokowe
Skorpion cesarski

WWF – kim jesteśmy i co robimy

Przez 50 lat swojego istnienia WWF wyrósł na jedną z największych organizacji ekologicznych na świecie. Działamy samodzielnie i niezależnie od partii politycznych. Misją naszej fundacji jest powstrzymanie degradacji środowiska naturalnego naszej planety i kształtowanie przyszłości, w której ludzie żyliby w harmonii z przyrodą.

W Polsce już od 10 lat zabiegamy o ocalenie najcenniejszych rzek i lasów, staramy się przeciwdziałać zmianom klimatu, chronimy Bałtyk. Prowadzimy projekt ochrony wilka, rysia i niedźwiedzia oraz foki i morświna. Walczymy z nielegalnym handlem ginącymi gatunkami. Staramy się o to, aby rozwój gospodarczy Polski odbywał się z poszanowaniem przyrody i potrzeb ludzi.

Dowiedz się więcej:
www.wwf.pl